

Turek uči kristjana ljubezni! To je pa že največja nesmisel, kar jih je rodila slovenska literatura. Kačić in Martić, Gundulić in Mažuranić — kaj ste nam pevali vi! Smičiklas, raztrgaj svojo zgodovino Hrvatske! Tu vam je vstal slovenski poet, kateri je z eno potezo razdril vse vaše svetovno naziranje; malo je trenil, in izginila so stoletja! O misel svobodna, koliko neumnosti zahtevaš od svojih pristašev!

Trubar je ves zmešan, ne nad predrznostjo Turkovo, ampak zato, ker dobri mož res ne ve absolutno nič odgovoriti. Kakor šolar, ki mu učitelj strga domačo nalogo, češ da je preslabo narejena, je v zadregi in si ne ve pomagati. Ves preplašen pobere klobuk, zasede konja in zbeži naravnost na Nemško nazaj. Vsaka pozitivna vera — tudi protestantovska — je po Aškerčevih mislih s tem odpravljena.

Tako je tudi Trubar dobil svojo brco, ker — ni dovolj svobodomiseln. Ta nazadnjak je še veroval v evangelij! Kako mračnjaško! V bratovski ljubezni je Aškerc izpostavil zasmehu njegovo učenost. S tem pa je obsojeno vse Trubarjevo delo. Kajti protestantizem je naravnost nasproten Aškerčevim nazorom. Uzrajmbeg govori o delih ljubezni. Luther pa pravi, da je edino izveličavna le vera, a dela so nepotrebna. Trubar z Luthrom zahteva kot edino potrebno, da se razum vklone pred božjim razodetjem, Aškerc pa zometuje vsako razodetje in uči le suverenost misli svobodne. To sta vendar direktni nasprotstvi. Aškerc je tako kar kratko razdril vso Trubarjevo glorio, ne na nežen, pesniški način, ampak z ironijo, ki nikakor ne povzdiguje vrednosti te epske pesnitve.

Nečem se spuščati v podrobnosti, n. pr. v jako nepesniško sumničenje, da so na papeževem dvoru zastrupljali (str. 122.) itd. Seveda se je držal Aškerc pristranskega luterana Elzeja. Komur se ljubi, naj primerja posamezne dogodke z zgodovinsko resnico! Jaz sem svojo dolžnost storil s tem, da sem nekoliko analiziral samo Aškerčeve misli. V kratkih besedah lahko izrečem svojo sodbo: Aškerčev „Trubar“ ni epos, ampak zbirka prizorov, ni pesniški stvar, ampak verzificirana srednje dobra proza, brez vsake uglajenosti in finese, tendenčen proizvod, v katerem vsiljuje pesnik svoje osebne nazore. Trubar je ž njim več izgubil, kakor pa pridobil.

Dr. Evgen Lampe.

Skalnica. Psalmi v čast M. D. svetogorski in kratek zgodovinski pregled svetogorske božje poti. Za 50-letnico razglašanja brezmadežnega Spočetja zložil dr. Anton Pavlica. Založilo „Katoliško društvo detoljubov v Gorici“. Tiskala „Narodna tiskarna v Gorici.“ Str. 20. Lična

knjižica obsega najprej devet pesem v proslavo Matere božje v prisrčnem zlogu z mnogimi bibličnimi reminiscencami. Drugi del prinaša pa zgodovinski pregled, iz katerega posnemamo, da sega božja pot na Sveti gori do l. 1539. Cerkev je bila dovršena l. 1544. Frančiškani so prišli na Sveto goro l. 1565., so bili pregnani l. 1786., in so prišli zopet nazaj l. 1900.—Slednjič je še osem pesmi gospoda dr. Pavlice, katere je uglasbil g. Ivan Laharnar. Ta knjižica je spisana za svetogorske romarje, katerim bodi prav priporočena. L.

Koledar „Družbe sv. Mohorja“ za l. 1905.

Koledar se je slovenskemu narodu tako priljubil, da bi ga sedaj več ne mogli pogrešati. Saj prinaša vsako jesen najvažnejše vesti iz širnega sveta, v svojem koledarju — v ožjem pomenu — nam pokaže bodočnost, v svojem zamotanem ključu skrivnost vremena; poleg tega pa prinese celo vrsto poučnih in zabavnih sestavkov.

Poučni del letošnjega koledarja moramo z veseljem pozdraviti, ker se odlikuje po različnosti in zanimivosti sestavkov. Prav lep je življenjepis: „Ivan Vajkard Valvazor, slavni kranjski zgodovinar“, spisal M. Pirnat. Jako zanimiv in poučen je spis: „Beneški Slovenci“, spisal Ivan Trinko. Pisatelj nam podaja čisto v kratkem silno zanimivo sliko o naših bratih ob italijanski meji; opisuje nam kraje, kjer prebivajo, in nam naslika njihove žalostne kulturne in gmotne razmere. — Premalo se brigamo sami zase. „Mohorjeva družba“ nam je že opisala Avstralijo, Kitajsko in Japonsko, obeta nam opis Afrike, a domače kraje zanemarja. Kakor je opisal profesor Trinko beneške Slovence, bi morali opisati vse slovenske pokrajine; tem naj bi sledili opisi slovanskih narodov. Pridružiti se moramo v tem mnenju prof. Trinkota, ki pravi: „Jaz mislim, da se mora spoznavanje širiti kakor kolobari na mirni vodni površini, če vržeš kamen v njo. Najprej začnimo pri sebi in spoznavajmo sebe in svoje in potem druge po vrsti, kakor so nam bolj ali manj bližnji in sorodni. — Tudi o katoliških misijonih imamo v letošnjem koledarju tri zelo zanimive sestavke, katerim so pridejane nekatere prav lepe slike. V splošnem pregledu po misijonih pogrešamo kakega obširnejšega poročila o ruski cerkvi, ki nas Slovane pred vsemi zanima, in ker se ravno sedaj živeje deluje za unijo obeh cerkva.

Poučni del letošnjega koledarja je vsekako zanimiv; želimo le nekaj več takega drobiža, kakor ga ima na zadnji strani, in malo kroniko o najvažnejših dogodkih po svetu. Jako primeren je bil v prejšnjih koledarjih „Razgled

po svetu". Če smo pa pohvalili poučni del, moramo toliko bolj grajati pripovedni del letošnjega koledarja. Od koledarja in od „Večernic“ naše ljudstvo največ pričakuje. Ker so letošnje „Večernice“ bolj za otroke, bi bilo pričakovati, da nam poda koledar več poučnih spisov. V koledarju pogrešamo — zlasti letos — vseh boljših pisateljev. Res je nekaj krivde na slovenskih pisateljih, ki se tako malo brigajo za naš največji kulturni zavod, a vsa nikakor ni na njih. Če se pisatelji sami ne silijo s spisi, naj se odbor obrne do vsakega posamnega bolj znanega pisatelja in potrka pri njem večkrat. Kdor trka, se mu odpre. Mislimo, da bi odboru ne bilo treba vsprejemati tako slabih spisov, kot jih vsprejema sedaj, ko bi vpoševal naš predlog. Letošnji pisatelji se večinoma skrivajo za psevdonomi. Morda se zavedajo majhne vrednosti svojih spisov. V povesti „Očetova krivda“, ki je sicer najdaljši a najslabši spis, nam pisatelj F. . . . t pripoveduje ne posebno originalno snov precej nerodno. Preobširen, dasi lep, je popis semnja v mestu in istotako preobširen popis „žegnanja“, ker pisatelj take povesti ne rabi tako obširnih spisov. I. M. Dovič nam je podal dve sliki iz naroda. Prva „Po moži se ji toži“, ni ravno nova, vendar zna pisatelj pisati tako, da smo jo z zanimanjem brali. V drugi „Je tako, je“ naj bi izbral pisatelj v začetku kak lepši prizor. F. S. Šegula je napisal precej suhoparno dve kratki zgodovinski povestici. Osamelčev „Gospod Plavec“ se nam zdi najboljši pripovedni spis; odlikuje se po lepi dispoziciji in po lepem slogu. „Pod mogočnim varstvom“ je majhna povestica Severina Vodopivca, v kateri nam kaže pisatelj mnogo dobre volje, a malo sposobnosti. Zelo slabo je preskrbljen letošnji koledar tudi s pesmimi. Pričakujemo, da nas drugo leto odbor „Mohorjeve družbe“ razveseli z boljšimi pripovednimi spisi. A. M.

☞

Bodi svoje sreče kovač! Nauki za vsakdanje življenje. Spisal Jurij Trunk, izdala „Družba sv. Mohorja“ v Celovcu 1904. str. 143. 80. — „Kje je ključ do sreče?“ vprašuje g. pisatelj z Drag. Kettejem. Odgovarja z naslovom knjige: Bodi svoje sreče kovač! ter s tem tudi označuje njeno vsebino. Razpravlja torej o človeškem delovanju le v toliko, kolikor je človek sam vzrok svoje sreče ali nesreče. Noče razpravljati o tem, koliko družba vpliva na posamnike, ampak išče vzroka socialni bedi v človeku samem. Prav je, da rešuje socialno vprašanje tudi od te strani, kajti čeprav so slabe družabne razmere prvi vzrok soc. bede,

je vendar tudi človeško lastno delovanje vir njegove sreče ali nesreče. Trojni vir sreče navaja pisatelj: delo, varčnost in srb za zdravje, knjigo pa završuje jedrnato pisan članek o alkoholizmu.

Pisatelj tvarine ni uredil sistematično, ampak je postavil samostojne članke kakor v izložbi drugega poleg drugega, vendar pa je celota lepa in ugaja. Vprašanje o delu rešuje z edino pravega stališča, namreč na podlagi dogme o izvirnem grehu. Po njem nam je delo, ki je bilo prej veselo in blažilno, postalo v „kazen in prokletstvo“ (str. 9). Pogrešamo pa tukaj natančnejše distinkcije. Označiti bi bilo treba jasneje, kako umeti stavek, da nam je delo v prokletstvo, ker nam je tudi v blaženost, kajti po grehu mi kaže ravno delo pot do rešitve.

Izvrstno je opisal krščansko mišljenje o delu in ga primerjal z mišljenjem modernih poganov, ki so zavrgli staro geslo: Moli in delaj! „Pravi in zadnji vzrok naše socialne bede je odpad od krščanstva, odpad od vere, popolna verska nebrižnost, katera vlada tako zelo v javnem in družabnem življenju“ (str. 20.).

Dejstvo, da je naš kmet premalo „napreden“ (str. 27), je resnično, ker se drži še vedno starega kopita tudi tam, kjer mu je to v škodo. Tega pa ni kriv vsega sam, kajti neštevilni njegovi sovražniki, ki od vseh strani preže nanj, mu dajo dosti povoda, da je nezaupen. Manjka mu tudi izobrazbe, da bi mogel svojo metodo dosti izpreminjati. Odgovornost močno zadene fiste, ki so mu dolžni dati izobrazbe, pa tega ne store.

Precelj obširno govori pisatelj o varčnosti. Na 36 straneh podaja pisatelj veliko praktičnih navodil za vse vrste ljudi. Zlasti nam je uga-jalo, da je podal toliko nasvetov za nedoraslo mladino, kako jo vaditi v varčnosti. Za otroke priporoča šolske hranilnice, ki imajo velik nra-vni in vzgojni pomen, za odrasle pa čebelice. Varčnost priporoča zelo intenzivno, tako da je bil v nevarnosti, da bi zašel v ekstrem in napeljeval v skopost, pa se je znal dobro držati zlate srede. Pogosto poudarja, da je varčnost čednost, ki se mora torej ogibati obeh ekstremov. Poleg varčnosti pa opisuje tudi nji sorodne čednosti, ki so mu obenem motiv hranjenja. Glavno navodilo k varčnosti pa je, da človek vedno bolj zmanjšuje svoje potrebe (str. 59). Ta oddelek je najbolje obdelan in je nekako središče cele knjige. Ko govori o skrbi za zdravje, se obrača proti strastem, ker ravno te najbolj škodujejo zdravju, če prekoračijo svoje meje. Življenje po krščanskih načelih je najboljši porok za zdravje. O strasteh govori večinoma le z zdravstvenega stališča.